

BEHBUDIYNING PEDAGOGIK MEROSI VA BO'LAJAK O'QITUVCHILAR TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Mirzoyeva Nigora Shavkatjonovna

SamDPI o'qituvchisi

n_mirzoyeva@gmail.ru

ANOTATSIYA. Mazkur maqolada jadid ma'rifatparvari va pedagog Mahmudxo'ja Behbudiyning pedagogik merosi, uning ta'lim-tarbiya haqidagi qarashlari hamda bo'lajak o'qituvchilar tafakkurini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Behbudiyning ma'rifatparvarlik g'oyalari, yangi usul maktablari faoliyati, mustaqil va tanqidiy fikrlashni shakllantirishga oid qarashlari yoritilgan. Shuningdek, uning pedagogik merosidan zamonaviy ta'lim jarayonida foydalanishning samarali yo'llari ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: Mahmudxo'ja Behbudi, jadidchilik, pedagogik meros, ma'rifatparvarlik, ta'lim-tarbiya, bo'lajak o'qituvchi, tafakkur, mustaqil fikrlash, tanqidiy fikrlash, pedagogik kompetensiya, milliy qadriyatlar, innovatsion ta'lim.

Kirish: Bugungi kunda ta'lim tizimini takomillashtirish, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish hamda ularning mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Bu borada jadid ma'rifatparvarlarining, xususan, Mahmudxo'ja Behbudiyning pedagogik qarashlari va ma'rifiy merosi katta ahamiyatga ega.

Behbudi o'z davrining ilg'or mutafakkiri sifatida xalq ma'rifatini yuksaltirish, zamonaviy maktablarni tashkil etish va yosh avlodni ilm-fan ruhida tarbiyalash masalalariga alohida e'tibor qaratgan.

Uning pedagogik faoliyati va ilmiy-ma'rifiy qarashlari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan bo'lib, bo'lajak o'qituvchilar tafakkurini

rivojlantirishda muhim metodologik asos vazifasini bajaradi.

Behbudiyning pedagogik qarashlari va ma'rifiy faoliyati Mahmudxo'ja Behbudiy XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Turkiston jadidchilik harakatining yirik namoyandalaridan biri bo'lgan.

U ma'rifatni jamiyat taraqqiyotining asosiy omili deb hisoblagan. Behbudiy xalqning taraqqiy etishi uchun avvalo yosh avlodning zamonaviy bilimlarni egallashi zarurligini ta'kidlagan.

Behbudiy eski maktab tizimining kamchiliklarini tanqid qilib, yangi usuldagi maktablarni tashkil etish g'oyasini ilgari surgan. Uning fikricha, ta'lim jarayoni zamon talablariga mos bo'lishi, o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini shakllantirishi kerak. Shu maqsadda u darsliklar yaratgan, gazeta va jurnallar nashr etgan hamda ma'rifatni targ'ib qiluvchi ko'plab maqolalar yozgan.

Behbudiy ta'limning mazmuni faqat diniy bilimlar bilan chegaralanib qolmasligi, balki matematika, geografiya, tarix, tabiiy fanlar va xorijiy tillarni ham qamrab olishi lozimligini ilgari surgan. Bu qarashlar zamonaviy kompetensiyaviy yondashuvning dastlabki ko'rinishlari sifatida baholanishi mumkin.

Behbudiyning pedagogik merosida tafakkur masalasi

Behbudiy inson tafakkurining rivojlanishini jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biri sifatida ko'rgan. Uning asarlarida yoshlarni fikrlashga, ilmiy izlanishga va dunyoqarashini kengaytirishga da'vat etuvchi g'oyalar muhim o'rin egallaydi.

Mutafakkirning fikricha, ta'lim jarayonida o'quvchi tayyor bilimlarni yodlab olish bilan cheklanmasligi, balki ularni tushunishi, tahlil qilishi va amaliyotda qo'llay olishi zarur. Aynan shu yondashuv bugungi zamonaviy pedagogik texnologiyalarning asosiy tamoyillaridan biri hisoblanadi.

Behbudiy yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida

tarbiyalashga katta e'tibor bergan. U ilm va tarbiyani bir-biridan ajralmas jarayon sifatida talqin qilgan. Uning qarashlarida bilimli, ma'naviy barkamol va mustaqil fikrlovchi shaxsni shakllantirish g'oyasi ustuvor ahamiyat kasb etadi.

***Bo'lajak o'qituvchilar tafakkurini
rivojlantirishda Behbudiy merosining ahamiyati***

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida Behbudiy merosidan samarali foydalanish katta pedagogik imkoniyatlarga ega. Avvalo, uning asarlarida ilgari surilgan ma'rifatparvarlik g'oyalari talabalarni ijodiy fikrlashga va kasbiy faoliyatga mas'uliyat bilan yondashishga undaydi.

Behbudiy merosining bo'lajak o'qituvchilar tafakkurini rivojlantirishdagi ahamiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi:

Mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi;

Tanqidiy tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradi;

Kasbiy dunyoqarashni kengaytiradi;

Milliy qadriyatlarga hurmat ruhini mustahkamlaydi;

Innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorlaydi;

Ma'rifatparvarlik va vatanparvarlik tuyg'ularini rivojlantiradi.

Bugungi pedagogika oliy ta'lim muassasalarida Behbudiy asarlarini o'rganish orqali talabalarda ilmiy tafakkur, pedagogik madaniyat va ma'naviy mas'uliyatni shakllantirish mumkin.

Behbudiy g'oyalarini ta'lim jarayoniga tatbiq etish yo'llari

Bo'lajak o'qituvchilar tafakkurini rivojlantirishda Behbudiy merosidan foydalanishning bir qator samarali yo'llari mavjud:

Birinchidan, pedagogika va tarbiya fanlari mazmuniga Behbudiy qarashlarini chuqur integratsiya qilish zarur. Bu talabalarning milliy pedagogik merosga oid bilimlarini boyitadi.

Ikkinchidan, seminar va amaliy mashg'ulotlarda Behbudiy asarlari asosida muammoli vaziyatlar va munozaralarni tashkil etish talabalarni mustaqil

fikrlashga undaydi.

Uchinchidan, loyiha faoliyati va ilmiy tadqiqot ishlarida Behbudiy merosini o'rganish orqali talabalarning ilmiy izlanish ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin.

To'rtinchidan, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanib, Behbudiy hayoti va faoliyatiga bag'ishlangan elektron ta'lim resurslarini yaratish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa: Mahmudxo'ja Behbudiy o'zbek pedagogik tafakkuri tarixida muhim o'rin tutgan buyuk ma'rifatparvar va pedagog hisoblanadi. Uning ta'lim, tarbiya, ma'rifat va inson kamoloti haqidagi g'oyalari bugungi kunda ham dolzarbligini saqlab qolmoqda. Behbudiy yosh avlodni ilm-fan egallashga, mustaqil fikrlashga va jamiyat taraqqiyoti uchun xizmat qilishga undagan.

Bo'lajak o'qituvchilar tafakkurini rivojlantirishda Behbudiy pedagogik merosidan foydalanish ularning kasbiy kompetensiyalarini oshirish, tanqidiy va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish hamda milliy qadriyatlarga sodiq mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi. Shu sababli uning pedagogik qarashlarini ta'lim jarayoniga keng tatbiq etish zamonaviy pedagogika oldida turgan muhim vazifalardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Behbudiy M. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Ma'naviyat, 1999.
2. Behbudiy M. Padarkush. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2014.
3. Naim Karimov. Jadidchilik va ma'rifatparvarlik harakati. – Toshkent: O'qituvchi, 2008.
4. Begali Qosimov. Milliy uyg'onish davri o'zbek adabiyoti. – Toshkent: Ma'naviyat, 2004.
5. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasini rivojlantirishga oid

farmon va qarorlari.

7. Pedagogika: Oliy ta'lim muassasalari uchun darslik. – Toshkent: O'qituvchi, 2021.

8. Jadid ma'rifatparvarlari merosi va zamonaviy ta'lim masalalari. Ilmiy maqolalar to'plami. – Toshkent, 2022.